

Agnieszka Żyta

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

SZKOŁY W KRĘGACH JAKO FORMA WSPIERANIA RODZIN UCZNIÓW Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W ŚRODOWISKU LOKALNYM – REFLEKSJE NAUCZYCIELI I TERAPEUTÓW¹

Abstrakt

Wprowadzenie: Szkoła w Kręgach jest propozycją działań wspierających o charakterze pozaformalnym realizowanych w środowisku rodzinnym i szkolnym, obejmujących uczniów z niepełnosprawnością intelektualną oraz ich rodziny w środowisku lokalnym. Opiera się na Modelu Kręgów Wsparcia realizowanym w Polsce od 2015 r. oraz kanadyjskim programie „F-Words for Child Development” autorstwa ośrodka badawczo-edukacyjnego CanChild.

Cel badań: Celem badania było poznanie, jak nauczyciele i terapeuci osób z niepełnosprawnością intelektualną oceniają działania Szkoły w Kręgach oraz jakie mają doświadczenia, obawy i sposoby na optymalizację działań związanych z jej rozwojem.

Metoda badań: Do zbadania opinii i doświadczeń badanych została wykorzystana interpretacyjna analiza fenomenologiczna. Przeprowadzono wywiad fokusowy z dziewięcioma osobami uczestniczącymi czynnie w Szkole w Kręgach w różnych placówkach z Polski północnej i południowej.

Wyniki: Analiza materiału pozwoliła na wyodrębnienie czterech tematów nadrzędnych: 1) droga ku Szkole w Kręgach - doświadczenia własne nauczycieli i terapeutów w propagowaniu i tworzeniu Kręgów Wsparcia, 2) korzyści z realizowania projektu dla ucznia, rodziny, szkoły i środowiska, 3) obawy i zagrożenia dla projektu (problemy

---

¹ Niniejszy artykuł został przygotowany w j. angielskim i został opublikowany w Lubelskim Roczniku Pedagogicznym. Autorka tekstu zachęca do sięgnięcia do wersji oryginalnej. Niniejsza wersja została przygotowana w celach popularyzatorskich. Prawidłowy/zalecany sposób cytowania artykułu:

Żyta, A.B. (2024). Schools in Circles as a Form of Support for Families of Students with Intellectual Disabilities in the Community – Reflections of Teachers and Therapists. Lubelski Rocznik Pedagogiczny, 43(4), 21 - 37. <http://dx.doi.org/10.17951/lrp.2024.43.4.21-37>

z zaangażowaniem w działania części pracowników placówek oraz rodzin, problemy organizacyjne), 4) sposoby na usprawnianie działań w ramach Kręgów Wsparcia.

Wnioski: Badani dostrzegają duży potencjał i wartości działań na rzecz budowania i wspierania relacji społecznych w najbliższym środowisku życia dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, mających na celu budowanie bezpiecznej i przyjaznej przyszłości. Wyniki mogą być wykorzystane przez profesjonalistów pracujących w placówkach oświatowych w celu poprawy współpracy z rodzinami uczniów z niepełnosprawnością intelektualną oraz rozwijania idei Kręgów Wsparcia na etapie edukacji szkolnej.

Słowa kluczowe: nauczyciele i terapeuci, uczniowie, niepełnosprawność intelektualna, Szkoła w Kręgach, środowisko lokalne, badania fokusowe.

WPROWADZENIE

Kręgi Wsparcia obejmują grupy ludzi (zarówno formalne, jak i pozaformalne), które dobrowolnie działają wspólnie, aby wspierać pojedynczą osobę poprzez relacje oparte na zaufaniu i bliskości (Macadam i Savitch, 2015, Bigby i Araten-Bergman, 2018). Helen Sanderson (2015) zdefiniowała Krąg Wsparcia jako „małą grupę rodziny, przyjaciół i pracowników, którzy spotykają się, aby wspierać daną osobę, pomagając jej określić, co chciałaby zrobić lub zmienić w swoim życiu, a następnie wspierając ją, aby to osiągnąć”. Kręgi pomagają osobom z niepełnosprawnością w osiąganiu ich celów życiowych, gdy nie są one w stanie zrobić tego samodzielnie. Krąg ma zatem na celu wspieranie ludzi w planowaniu nowych wydarzeń w ich życiu (Wistow i in., 2016). Kręgi Wsparcia działają od lat 80-tych XX wieku na rzecz wspierania osób z niepełnosprawnościami, m.in. w Kanadzie, Australii, Wielkiej Brytanii, USA (Taggart i in., 2012, Bigby i Araten-Bergman, 2018), a od 2015 r. także w Polsce (Żyta, 2020, 2022). Kręgi wsparcia działające w Polsce rozpoczęły swoje działania obejmując dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną (m.in. uczestników środowiskowych domów samopomocy), by stopniowo rozszerzać się także na dzieci i młodzież, obejmując placówki edukacyjne.

Szkoła w Kręgach zainicjowana w 2022 r. przez Koło PSONI w Gdańsku - przy współudziale Stowarzyszenia BORIS - stanowi propozycję wspierania zasobów ucznia z niepełnosprawnością i jego rodziny z wykorzystaniem współpracy partnerskiej między nimi

a profesjonalistami oraz środowiskiem lokalnym, zgodnie z ideą włączania, wspierania podmiotowości i działań wspólnotowych. W swoich założeniach opiera się na Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF, 2001) oraz Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (2006). Bazuje także na rozwiązaniach opracowanych przez CanChild, ośrodek badawczo-edukacyjny typu non-profit mieszczący się w School of Rehabilitation Science na McMaster University w Hamilton, Ontario, w Kanadzie (<https://www.canchild.ca/>, dostęp: 8.10.2024). W założeniach Szkoły w Kręgach szczególne miejsce zajmuje koncepcja F-words for Child Development oraz usługi świadczone dla rodzin (ang. Family Centred Services) (Rosenbaum i Gorter, 2012, Świeczkowska i in., 2022, Świeczkowska i Żyta, 2024). Obecnie program edukacyjny Szkoły w Kręgach realizowany jest przez pięć placówek w Gdańsku, Gdyni, Jabłonce i Elblągu (<https://kregiwsparcia.pl/szkola-w-kregach-2/>, dostęp: 8.10.2024). Model Szkoły w Kręgach jest modelem holistycznym, osobocentrycznym i biopsychospołecznym, opartym o cztery filary: 1) podejście skoncentrowane na uczniu; 2) wsparcie skoncentrowane na rodzinie; 3) szkołę w społeczności lokalnej; 4) szkołę uczącą się (Świeczkowska, Żyta 2024).

Szkoła w Kręgach podkreśla znaczenie podmiotowości ucznia, pracuje w oparciu o zasoby rodziny oraz aktywnie współpracuje ze społecznością lokalną. Opierając się na indywidualnych doświadczeniach każdego ucznia, jest efektem wspólnych działań każdego z członków procesu edukacyjnego. „Nie skupia się na deficytach dziecka, tylko korzysta z zasobów - ucznia, rodziny, szkoły i społeczności - aby zapewnić jak najlepszy rozwój młodemu człowiekowi. Wspiera samodzielność i poprzez proces planowania przygotowuje do dorosłości. Kreuje wokół ucznia i rodziny osobiste sieci, czyli kręgi wsparcia, doceniając wagę relacji i więzi. Jest szkołą otwartą, budującą społeczność uczącą się wspólnie z uczniami, rodzicami i wspólnotą lokalną” (Świeczkowska i in., 2022, s.23-24).

PROBLEM I CEL BADAŃ

Celem badań jest poznanie doświadczeń oraz opinii terapeutów i nauczycieli placówek realizujących program edukacyjny Szkoły w Kręgach Wsparcia na temat prowadzonych działań jako nowej formy włączania rodzin dzieci z niepełnosprawnościami w społeczność lokalną.

Główne problemy badawcze brzmią następująco: 1) Jak badani angażują się w tworzenie Szkoły w Kręgach Wsparcia? 2) Jakie są nadzieje i obawy związane z działaniami na rzecz rozwijania idei Szkoły w Kręgach Wsparcia? 3) Jakie są propozycje

rozwiązań na rzecz rozwijania idei Szkoły w Kręgach Wsparcia w opinii badanych terapeutów/nauczycieli?

METODA BADAŃ, CHARAKTERYSTYKA PRÓBY I PROCEDURA ANALIZY DANYCH

W badaniach jakościowych opartych na interpretatywnym paradygmacie badawczym (Husserl, 1989) wykorzystano fenomenologię, która skupia się na doświadczeniach życiowych jednostki w otaczającym ją świecie (Neubauer i in., 2019). Jako metodę badawczą użyto wywiadu fokusowego, który pozwala „na analizę nie tylko twierdzeń i relacji dotyczących doświadczeń i wydarzeń, lecz także interakcyjnego kontekstu, w jakim te twierdzenia i relacje powstały” (Flick, 2011, s. 17). Ponadto grupy fokusowe dają badaczowi dostęp do interpretacji i argumentów, które uczestnicy chętniej ujawniają w grupie – w tym przypadku w grupie osób zaangażowanych w działania projektowe (Barbour, 2011). Interpretacyjna Analiza Fenomenologiczna (IPA), która podkreśla brak możliwości bezpośredniego dostępu do doświadczeń osoby badanej, została wykorzystana do analizy zgromadzonych danych z wywiadu. Zgodnie z założeniami IPA zastosowano cztery etapy procesu analizy danych: (1) wielokrotne czytanie i robienie notatek; (2) przekształcanie notatek w wyłaniające się tematy; (3) poszukiwanie związków i grupowanie tematów oraz (4) pisanie raportu (Pietkiewicz i Smith, 2012).

Badania zostały przeprowadzone w marcu 2023 roku na terenie placówki Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w województwie pomorskim. Były elementem poprzedzającym cykliczne spotkania dla terapeutów i nauczycieli szkół zaangażowanych w rozwijanie Szkoły w Kręgach Wsparcia.

W wywiadzie wzięło udział dziewięć osób (7 kobiet i 2 mężczyzn), pracowników placówek specjalnych z woj. pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i małopolskiego. Siedem osób to nauczyciele i terapeuci. Spośród nich dwie osoby będące nauczycielami pełniły także funkcję kierowników/dyrektorów placówek, w których realizowany jest projekt. Oprócz pracowników pedagogicznych w wywiadzie udział wzięła jedna psycholożka i jedna pracowniczka socjalna. Wszyscy uczestnicy wywiadu wyrazili pisemną zgodę na udział w badaniach.

Przyjęto następujące kryteria doboru grup:

- Bycie osobą zaangażowaną w projekt Szkoły w Kręgach Wsparcia,

- Wyrażenie pisemnej zgody na udział w badaniach, nagrywanie i wykorzystanie wypowiedzi do naukowych celów badań – schemat zgody według Rapleya (2010).

Wywiad trwał 1,5 h.

WYNIKI

Analiza uzyskanych wyników pozwoliła wyodrębnić cztery tematy nadrzędne (tabela 1).

Tabela 1. Tematy nadrzędne i składowe

Doświadczenia własne oraz postawy reprezentowane przez nauczycieli i terapeutów w propagowaniu i tworzeniu Kręgów Wsparcia w szkole
- działania na rzecz powstawania, promowania i rozwijania Kręgów Wsparcia
* praca z wybranymi uczniami i rodzinami
* praca ze środowiskiem (bliższym i dalszym)
- postawy badanych zaangażowanych w projekt wobec działań związanych ze Szkołą w Kręgach Wsparcia
* zaangażowany optymizm
* realistyczny pozytywizm
* ostrożny sceptycyzm
Korzyści z realizowania projektu
- korzyści dla uczniów
- korzyści dla rodziny dziecka z niepełnosprawnością
- korzyści dla placówki (szkoły, przedszkola, ośrodka rehabilitacyjnego)
- korzyści dla środowiska lokalnego
- korzyści dla osób zaangażowanych w realizację Szkoły w Kręgach Wsparcia
Obawy i zagrożenia związane z tworzeniem Szkoły w Kręgach Wsparcia
- problemy z zaangażowaniem rodzin dzieci z niepełnosprawnościami
- niechęć części kadry dydaktycznej wobec pracy w nurcie Szkoły w Kręgach Wsparcia
- problemy natury organizacyjnej
- obawa przed pułapką pozostania w kręgu instytucji
Sposoby na usprawnienie działań na rzecz rozwoju idei Szkoły w Kręgach Wsparcia
- praca u podstaw – praca z rodzinami małych dzieci z niepełnosprawnościami,
- udział w spotkaniach superwizyjnych,
- aranżowanie i wspieranie spotkań oraz relacji rodziców dzieci w różnym wieku (wymiana doświadczeń)

Źródło: badania własne

Pierwszym z tematów nadrzędnych są doświadczenia własne oraz postawy reprezentowane przez nauczycieli i terapeutów wobec propagowaniu i tworzeniu

kręgów wsparcia w szkole. Analiza wypowiedzi pozwala wyodrębnić działania badanych terapeutów obejmujące pewne etapy. Są to: 1) działania promujące projekt w środowisku szkolnym, 2) wybór uczniów i rodzin do udziału w projekcie, 3) tworzenie profili uczniów i rodzin oraz 4) „szukanie sojuszników” w szerszym środowisku. Badani terapeuci i nauczyciele w różny sposób zaczynali pracę na rzecz tworzenia Szkoły w Kręgach - bądź są członkami placówek PSONI, bądź dowiadywali się o projekcie z udziału w konferencjach, szkoleniach, z kontaktów pozaformalnych. Duże znaczenie przypisują liderom projektu - Katarzynie Świeczkowskiej (vice-przewodniczącej Koła PSONI w Gdańsku, inicjatorki Szkół w Kręgach) oraz Pawłowi Jordanowi (prezesowi zarządu Stowarzyszenia Boris, od 2015 r. współorganizującego projekt Kręgów Wsparcia na gruncie polskim). Wszyscy badani nauczyciele i terapeuci od co najmniej roku czynnie uczestniczą w budowaniu Szkoły w Kręgach na terenie placówki, w której pracują. Podkreślają, że bazą ich działań jest **praca z wybranymi uczniami i ich rodzinami**. Ponieważ ważne jest pełne zaangażowanie wszystkich członków kręgów wsparcia dostrzegają potrzebę pewnej selekcji rodzin. Proponują współpracę tym, którzy żywo uczestniczą w życiu placówek, sprawdzili się we wcześniejszych wspólnych działaniach:

Mam takie doświadczenia do tej pory, z tego co się dzieje u nas, że udało się wytypować z każdej placówki jednego ucznia i zaprosić do współpracy rodzica i poszło to takim kluczem, że proponowani przez wychowawców byli uczniowie i rodzice tacy, którzy są z nami już w jakiejś relacji – większe prawdopodobieństwo, że będą chcieli wziąć w tym rzeczywiście udział i dzięki temu będą zaangażowani. (K4)²

Oprócz pracy z rodzinami opartej na wzajemnym wspieraniu się i gotowości do współpracy ważnym elementem rysującym się w wypowiedziach badanych jest praca ze środowiskiem (zarówno tym wąsko pojętym obejmującym pracowników placówki, jak i szerszym - sąsiadami, przedstawicielami różnych instytucji, placówek, sojusznikami). Tu także zaczynają od poszukiwania ludzi otwartych, życzliwych, chętnych do angażowania się w nowe formy działań. Ważnym elementem wspierającym jest zaangażowanie i życzliwość dyrekcji/kierownictwa, a także wewnętrzne przekonanie o celowości swoich działań. Zdaniem badanych te czynniki pozwalają „zarażać entuzjazmem” kolejne osoby i rozszerzać kręgi:

(...) To co nam bardzo ułatwia, to co jest naszym sukcesem, to jest to, że mamy cały czas ze sobą kontakt, mimo, że nasza szkoła ma 130 nauczycieli. Jestem naprawdę zaskoczona mile, bo też jestem nowym pracownikiem szkoły, tym, że jest motywacja ze strony dyrekcji. To jest świetna sprawa, bo wtedy można naprawdę działać i zupełnie inny człowiek ma ten „back up”. (K6).

² W kodowaniu osób uczestniczących w wywiadzie użyto pierwszej litery będącej oznaczeniem płci osoby badanej (K - kobieta, M - mężczyzna) oraz numeru porządkowego.

Bo to jest ważne, żeby pozyskać ludzi chętnych i nasze koleżanki (...) My to robimy po coś. My wiemy po co to robimy i my się same do tego mocniej utwierdziłyśmy, że to jest okej. Przygotowując ten pierwszy profil, kwestionariusz, w którym będą i pytania, i to czym jest F-words... To ułatwiło później zaprezentowanie koleżankom, które stały się mega chętne. Nam to wyszło! <Ja też chcę spróbować, bo to fajne jest. Bo będę wiedziała więcej o moim uczniu... mogę się spotkać z rodzicem. Patrzę pozytywnie na tego mojego ucznia i to jest fajne>. To zadziałało! (K7).

Prezentowane postawy badanych zaangażowanych w projekt wobec działań związanych ze szkołą w kręgach pozwalają wyodrębnić trzy grupy osób. Są to: 1) zaangażowani optymiści, 2) realistyczni pozytywiści, 3) ostrożni sceptycy.

Zaangażowani optymiści deklarują, że czują, że ich dotychczasowe działania przynoszą wiele radości i korzyści zarówno uczniom, rodzinom, innym nauczycielom, jak i im samym:

Jesteśmy teraz na fali tego i bardzo się cieszymy, bo czujemy, tak ruszyło to. Bałyśmy się tego. Po mailu zaproponowałyśmy, że zrobimy sobie takie profile nauczycieli, żeby przekonać nauczycieli do tego, że zobaczenie, to nie straszne, żeby wyjść też na zewnątrz i pokazać siebie w sposób taki okej. Żeby to też była współpraca w dwóch kierunkach. Po tym mailu na drugi dzień przyszło do mnie 10 osób: <Ej, ja chcę to zrobić. Tylko ja nie umiem graficznie>, Ja mówię <Nie, super! Otwórz Worda, napisz mi 6 zdań i mi to wyślij>. Tak, że to było naprawdę fajne! Coś pozytywnego! (K7).

Szkoła w Kręgach zarówno jako filozofia działania, jak i praktyczne rozwiązania odpowiada ich podejściu do wspierania rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością, a także sprawia wiele satysfakcji w poszukiwaniu nowych rozwiązań. W tej grupie radość z działania i nawet drobnych sukcesów dominuje nad niedogodnościami czy trudnościami.

Z kolei **realistyczni pozytywiści** podkreślają potrzebę stałej pracy nad kolejnymi etapami, widząc konieczność nie tylko bardzo dobrego przygotowania wszystkich terapeutów i pracowników, ale i potrzebę ciągłej pracy nad rozwijaniem relacji z rodzinami:

My też (...) sięgnęliśmy na początku po te rodziny, o których wiedzieliśmy, że (...) już tam jakiś sukces mieliśmy wcześniej (...) Bardzo nad tym pracowaliśmy, żeby rodzice zechcieli nas zaprosić, żeby to było z drugiej strony. I rzeczywiście część rodzin tak zrobiła, zaprosiła nas. I na tym rzeczywiście łatwiej było budować wprowadzenie tych rodzin, jeżeli chodzi o projekt szkoły w kręgach (...) Powstały pierwsze profile. Najfajniejszym momentem jaki pamiętam jest to, kiedy (...) mamy przyszły i dziękowały, że mogły zupełnie inaczej zobaczyć swojego syna. Akurat dwie mamy od dwóch synów. To było niesamowite. Myślę, że to było najważniejsze, co usłyszałam ja, ale i osoby, które były w to zaangażowane. Takie podkreślenie tego i przez rodziców, i przez nas samych. Miałam nadzieję, że to się bardziej przełoży na chęci pozostałych pracowników do podjęcia tego tematu, żeby to poczuli, a nie, że tak kazaliśmy zrobić... Żeby zobaczyli, że naprawdę warto. Natomiast różnie. (K1).

Ta grupa docenia drobne sukcesy (nowe spojrzenie na uczniów i ich potencjał oraz możliwości, bardziej podmiotowe i osobocentryczne podejście do osoby z niepełnosprawnością, rozwój nowych kompetencji u nauczycieli placówki), ale widzi także „niedoskonałość” swoich działań i szereg trudności:

To nie jest tak, że to zadziało. Że to dla wszystkich było lekiem na wszystko. Niestety, nie.. Widzimy te wszystkie dobre rzeczy, które nas na końcu czekają, profity (...). Ja też wiem, jak jest trudno zorganizować czasami czas dla nauczycieli. Jeszcze trudniej jest zorganizować przestrzeń i czas dla wszystkich pracowników szkoły, bo to nie tylko nauczyciele: asystenci, terapeuci, fizjoterapeuci, żeby w jednym czasie mieli naprawdę sporo czasu, żeby usiąść i porozmawiać. Nie da się dać materiału, wymienić się (...) To nie jest tak, że wszyscy i że ta praca jest rozłożona po równo. Mam świadomość i rzeczywiście wiem na których osobach w zespole się to opiera, którzy są najbardziej obciążeni w tym momencie. Natomiast mam nadzieję i przekonanie, że ta choroba, tak jak grypa teraz, gdzieś tam jednak się zakazi w kolejnych osobach. Każdy potrzebuje czasu chyba. To trwa od września tego roku, dlatego nie przeraża mnie, że to jest jakaś porażka, jesteśmy ciągle w procesie. Założyliśmy dwa lata – jeżeli po tych dwóch latach zobaczę, że większość już mamy po tej stronie, to myślę, że to będzie sukces. (K1)

Wśród osób badanych są także **ostrożni sceptycy**. W ich przypadku - mimo doceniania zalet podstawowych założeń Szkoły w Kręgach - dotychczasowe doświadczenia z propagowania jej idei we własnym środowisku kojarzą się im raczej z wyzwaniem i problemami:

Nasze środowisko jest bardzo małe i ciężko jest znaleźć sojusznika (...) Dlaczego tak jest? Nie wiem. Sama tak myślę, że jakiś tam sukces mamy, że myśmy zrobiły ten profil jednemu dziecku. Ale nie wiem, czy jak to będzie nakaz dyrektora, że trzeba to zrobić? To nie jest ta droga. A jak nie będzie nakazu, to nie będzie zrobione. I nie wiem, która opcja jest lepsza. Taka jest chyba rzeczywistość wszędzie? Myśmy taki system wymyśliły, że te F-words podzieliłyśmy tych sześć słów na całych pracowników. Zrobiłyśmy takie grupy i każda grupa miała opracować pytania do tego słowa. To było nakazane i to zostało zrobione. Każda grupa się wywiązała, wrzucono to i na stronę i potem zebrane. I na tym się skończyło. To co musieli zrobić, to zrobili. Bardziej mam odczucie, że to wygląda z nakazu a nie przekonania (...) Nie wiem, czy będziemy mieć taką siłę przebicia, żeby to poszło. Nie wiem dlaczego tak jest, tak ciężko to idzie. Myślałam, że to będzie łatwiej. Z mojej strony jest moment rozczarowania bardzo. (K3)

Kolejny temat nadrzędny stanowiły **korzyści z realizowania projektu dla ucznia, rodziny, szkoły, środowiska i osób zaangażowanych w jego realizację**.

Badani podkreślają, że głównym celem działań jest poprawa samodzielności ucznia, przy jednoczesnym wsparciu rodziny, zyskującej spokój wewnętrzny i nadzieję na pozytywną przyszłość swojego dziecka. Kręgi dają szansę na zyskanie poczucia wspólnotowości i wyjścia do ludzi. Jednocześnie podkreślana jest waga skupienia się na dziecku i

artykułowanych przez niego potrzebach, co zdaniem niektórych rozmówców wcale nie jest tak oczywiste w codzienności szkolnej:

Dla ucznia ja widzę korzyść wzrostu samodzielności, bo jeżeli będzie zrobione dobrze sieciowanie, to będzie dużo osób, które będzie wsparciem. Samodzielność przez wsparcie... Niby to się wyklucza, ale ja to właśnie tak rozumiem. Że jest niepełnosprawność, która coś ogranicza i to dziecko nie musi siedzieć zamknięte w domu, tylko są ludzie chętni do udzielenia wsparcia dla ucznia. Myślę, że dla rodziny też taka ulga. Że jest świadomość tego, że jak mnie zabraknie, to są inni, którzy pomogą się zająć i że nie trzeba robić wszystkiego samemu. Że są inne rodziny, są sposoby. Na przykład teraz mam takiego autystę, który ma 8 lat i uczy się chodzić sam do sklepu, bo mama tak się o niego obawia, że ona by mu nie pozwoliła. Ale to on ma taką potrzebę samodzielności, że chciałby to robić sam. Więc wymógł na mamie, że to on pójdzie...I się okazuje, że pani w sklepie za pierwszym razem była zszokowana, ale za drugim już go rozpoznała. Za trzecim się uśmiechnęła, za czwartym razem już w ogóle wie, który to jest i z której klatki... więc to, że rodzina może mieć taką ulgę. Że ja nie jestem jedyną osobą, która zna to dziecko, że są jeszcze inni, którzy też znają jego potrzeby i mogą pomóc. (K4).

To, że jest w jakby większej przestrzeni, że to nie jest tylko uczeń i to dziecko. Że nie ogranicza się do kilku środowisk, tylko wyjdzie gdzieś dalej. Dla rodziny to może pokazanie tego, że jest miejsce na to dziecko w społeczności, rodzinie. Że to nie jest tylko dziecko dla tej rodziny i oni są takim jakby zamkniętym środowiskiem, ale że rodzina ma szansę skonfrontować się z tym, że są jeszcze gdzieś inni obok, którzy mogą być dla tego dziecka (K5).

Myślę, że ważne jest to, że ktoś zaczyna rozmawiać o tym, co dziecko myśli, co by chciało i jak to widzi. Kto jest dla niego ważny, kto nieważny, co lubi, czego nie lubi. Czasami nie ma na to przestrzeni w szkole, tylko jest obserwacja, że dziecko to lubi i wychodzi się z założenia, że dziecko to lubi, bo podejmuje akurat czy ja go inspiruję i ono robi. Im niżej funkcjonujący dzieciak, tym ważniejszy. Dla rodzica (ważne jest – przyp. aut.) uświadomienie sobie tego, że dziecko rośnie, że dziecko ma swoje potrzeby(...). To jest istotne też, żeby znało też innych ludzi (M1).

Badani zauważają, że Szkoła w Kręgach pozytywnie wpływa na całą placówkę i środowisko lokalne głównie poprzez zdobywanie nowych doświadczeń, podkreślanie znaczenia współpracy wszystkich elementów procesu edukacyjnego oraz poprawę relacji, także między pracownikami różnych placówek z regionu:

Myślę, że dodatkowe doświadczenia i poczucie takiego sukcesu i sprawstwa, jeżeli się uda (K4).

Nowe narzędzie, nowe spojrzenie (...) Usystematyzowanie tego wszystkiego. Bo tak szczerze mówiąc od lat w szkołach się robi te mocne strony, to wszystko... Ale czasami to jest tylko tak w teorii troszeczkę (...) Dzięki Szkole w Kręgach z PSONI zaczęliśmy współpracować. Wcześniej zdarzało nam się współpracować przez telefon. Rozmawiać, żeby się dowiedzieć, że <nie, nie mamy miejsca>. Taka jest prawda. Teraz dalej <nie mamy miejsca>, ale już wiem z kim rozmawiam (M1).

Na pewno promocja placówki, jeżeli chodzi o otwartość na nowe projekty, pomysły. Przynajmniej na poziomie tych pięciu nauczycieli na stu pokazanie, że ta kadra jest jednak otwarta. Że jest wzorem do naśladowania. Placówka dzięki temu ma jakąś tam swoją opinię (...) Placówka, która jest chętna na wszystko, jest u góry chociażby PR-owo (K6).

W sytuacji, gdy coraz ważniejszy staje się wizerunek w mediach czy w opinii publicznej, bycie Szkołą w Kręgach uznawane jest przez badanych jako pozytywny wyróżnik na tle innych placówek, świadczący o otwartości na ludzi, chęci budowania nowej jakości na rzecz wspierania dobrostanu jej uczestników. Podkreślany jest duży potencjał rozwojowy i motywacyjny podejmowanych działań, który poprawia także samopoczucie i efektywność w pracy samych specjalistów, zaangażowanych w tworzenie Szkoły w Kręgach:

Myślę, że to jest dla mnie takie rozwojowe, od wewnątrz. (K5)

Kolejne doświadczenie, kolejne umiejętności, kolejna motywacja też do tego, żeby poczytać, żeby nie wychodzić z jakiejś pozycji eksperta (...) I to też jest dla mnie pytanie kolejne, bo jest nowe narzędzie, nowe rzeczy i mogę zapytać rodziców, mogę zapytać te dzieci... Dla mnie to też wnosi, bo mam w sobie inne spojrzenie... Ewaluuje to spojrzenie i ta wizja i to widzenie osób z niepełnosprawnościami (M1).

Następny temat nadrzędny dotyczy **obaw i zagrożeń dla projektu**. Aktywni uczestnicy Szkół w Kręgach opisują pojawiające się problemy z zaangażowaniem w działania rodzin uczniów z niepełnosprawnością, niektórych pracowników placówki czy problemy organizacyjne. Badani zauważają m.in. obawy członków rodzin przed czymś nowym i nie do końca znanym, burzącym ich dotychczasowy już oswojony porządek dnia codziennego:

Kontakt z moimi rodzicami jest taki, że ja mam rodziców starszych, więc oni raczej tak nie ode mnie nie chcieli i jak ja nie zadzwonię, to oni raczej nie zadzwonią. Nie dopominają się o nic (...) Ja mam starszych rodziców, którzy nie chcą się już angażować. Po prostu są to ludzie ze wsi, dzieci zaopiekowane – wystarczy. Oni nic nie chcą od nas. <Wystarczy, dajcie mi spokój>. (...) Nawet teraz pierwszy raz mają tę asystenturę – oni nie chcą nikogo. Oni nie potrzebują. Oni sobie tyle lat radzili... oni nie potrzebują już nikogo. Oni przeżyją. Może jak to wejdzie, zobaczą, że jest to fajne i może to będzie? (K3).

Kontakt czasami z rodzicami jest średni, bo jak się nic nie dzieje to się nie pojawiają. Jak się dzieje, to się pojawiają. Nie są zainteresowani za bardzo tym wchodzeniem (w Kręgi w szkole – przyp. aut.) (M1).

Brak zaangażowania rodzin powodować może osłabienie chęci promowania projektu wśród pracowników. Tak jak wzajemne wspieranie się i zachęcanie do działań bywa budujące i rozwijające, tak negatywizm i marazm jednej ze stron może powodować zniechęcenie do pracy. Stroną „oporującą” mogą być zarówno rodzice, jak i sami pracownicy placówki:

Jeżeli nie będzie tego zaangażowania ze strony rodziców, to myślę, że to może nie ruszyć. A też nie chcę tak podchodzić, żeby to było jakieś zmuszanie, tylko bardziej motywowanie, pozytywna chęć. Natomiast

jeżeli zwyczajnie rodzice nie będą chcieli, bo to też głównie jesteśmy dla nich, dla dzieci, żeby to ruszyło, no to wtedy może to w którymś momencie się zatrzymać (M2).

Mamy problem z wprowadzeniem tego, z pociągnięciem moich kolegów i koleżanek. (...) A jeszcze była u nas K., przyjechała do nas i z tego co wiem, był bardzo dobry odzew rodziców. Bo było spotkanie z rodzicami. Natomiast pracownicy nie za bardzo. Rodzice bardziej chcieli niż pracownicy. Po tym spotkaniu wyszło, że będzie drugie spotkanie. Sami (...) ustalili datę i było drugie spotkanie. Rodzice sami sobie się spotkali. Kto chciał oczywiście. Natomiast pracownicy jakoś tak... ja nie wiem czemu? Ale nie mówię, że to jest przegrana pozycja. Jest ciężko... (K3)

Na pewno jest podział, jeżeli chodzi o nauczycieli: grupa zaangażowana i taka, która jest anty. Jeszcze pół biedy jak są osoby, które po prostu powiedzą, że nie, że im się nie chce, one mają to w nosie, bo mają dosyć swojej pracy. A są osoby, które po prostu będą zniechęcać tych, którzy są na pograniczu. Tego nie lubię, bo to jest demotywuujące. Bo jak się ktoś waha, to no wiadomo, jest jakiś potencjał w człowieku, można go jakoś zwerbować. Jak ktoś jest neutralny, to jest jeszcze do przeżycia, gorzej, jak ktoś jest anty i jeszcze chce zaszkodzić (K6).

Pewną przeszkodą zauważaną na drodze rozwijania idei Szkoły w Kręgach bywają problemy natury organizacyjnej, związane z małą ilością wolnego czasu, obciążeniem obowiązkami, niesprzyjającą infrastrukturą czy trudnościami w znalezieniu zaangażowanych sojuszników w środowisku lokalnym:

Natomiast moje rozczarowanie związane z tą szkołą jest takie, że już minęło trochę czasu, a nie udało nam się tego jeszcze rozgłosić wśród i całej kadry, i wszystkich rodziców, że bardzo dużo osób nawet wśród kadry jest takich, że słyszą, bo obją im się to hasło o uszy, ale nie wiedzą o co w tym chodzi (...) Staram się mobilizować. Chciałabym, żeby to szybciej szło, ale z jakiegoś powodu nie idzie i to jest moja osobiste takie odczucie (K4).

My nie jesteśmy też w jednym miejscu, bo mamy trzy placówki pod trzema adresami i też problemem jest to, żeby gdzieś tam spotkać się i czasowo i organizacyjnie się złapać. To też nam utrudnia to wszystko (K5).

U nas jest utrudnione zadanie o tyle, że my na przykład nie mamy pokoju nauczycielskiego. Wszystkie pomieszczenia to są dzieci. Nauczyciele nie mają dla siebie przestrzeni, mają przestrzeń na dyżurach (...) No nie ma przestrzeni i tyle. Nie ma takiego czegoś, że można sobie usiąść, można się spotkać (...) Co jeszcze utrudnia? Utrudnia obciążenie, bo każdy nauczyciel u mnie ma półtora etatu przynajmniej (...). Tak, że to wsparcie takie legislacyjne jest średnie. Poza tym szkoła państwowa, więc my też jesteśmy rozliczani z realizacji podstawy programowej. I tutaj nie ma takiego czasu na to, że sobie dwóch, trzech w czasie pracy przyjdzie i sobie pogadają czy sobie coś złączą, robić... Tylko tu trzeba pracować, bo rodzice też ich z tego rozliczają. Są tacy rodzice, którzy bardzo nas z tego rozliczają (M1).

Ale ja na przykład boję się, a propos tych kręgów wsparcia, że my póki co nie mamy chyba sił przerobowych i narzędzi do tego, żeby jeszcze tutaj zadziałać i obawiam się, że jesteśmy sami, że jeszcze nie mamy tylu sprzymierzeńców, żeby gdzieś tam... (K7)

Boję się, że z tych kręgów zostanie część dotycząca instytucji. To obawy związane z rodzicami (...). Obawiam się, że rodzice mogą sobie uświadomić tworząc to, że głównie mogą się oprzeć na instytucji, a nie mają jak oprzeć się o to środowisko i o swoich ludzi bliskich. To jest - jak ja patrzę - bardzo niewielka grupa ludzi, którzy mają wsparcie w rodzinie chociażby. Jeżeli ktoś weźmie z rodziny dziecko, pójdzie na spacer chociażby albo do kina, jakaś ciocia, wujek, wszystko jedno. A jak są, to też z tego pokolenia, któregoś kiedyś zabraknie. Z tej rówieśniczej nie ma, nawet wśród rodzeństwa. Ja tego nie badałem, ale mamy takie dzieciaki, które mają duże rodziny i jakoś nie garną się do tego...(M1).

Dylematy związane z prowadzeniem projektu dotyczą m.in. obawy przed pozostaniem w kręgu jedynie instytucji. Badani terapeuci chcieliby, aby powstawanie i rozwijanie kręgów wsparcia stało się to działaniem inicjowanym przez pracowników i rodziny, a nie dyrekcję/kierownictwo placówki.

Czwartym tematem nadrzędnym są **sposoby na usprawnianie działań w ramach kręgów wsparcia**. Uczestnicy wywiadu dostrzegają wartość spotkań z przedstawicielami innych placówek realizujących ideę Szkoły w Kręgach - dają one szansę na dzielenie się doświadczeniami i dobrymi praktykami, pozwalają przedyskutować swoje obawy i bariery. Mogą mieć niekiedy charakter superwizji, pozwalającej na spojrzenie na swoją sytuację z pozycji obserwatora i wsparcie innych specjalistów:

Ważne jest kontynuowanie takich spotkań systematycznych czy superwizji, bo to jest duża mobilizacja do tego, żeby pomału, po kolei robić te obowiązki, na które tak nie ma czasu - to wtedy jednak się znajduje ten czas. I też to, że jest to na zasadzie takiej wspólnoty, że możemy się podzielić wrażeniami i nie jest to konkurs talentów, że kto lepiej, kto więcej, tylko możemy też o trudnościach porozmawiać i możemy rozmawiać i z dyrekcją, i z pomocą, ze specjalistami i że to środowisko jest różnorodne i wspierające (K2).

Jak się pogada, że to tak naprawdę wszędzie jest bardzo podobnie, to trochę człowiek ma poczucie, że jednak nie odstaje, że to jest wszędzie tak (K1).

Ważne wydaje się wspieranie rodzin/rodziców, aby sami przejmowali odpowiedzialność za budowanie kręgów wsparcia. Takim sposobem może być pomoc w nawiązywaniu relacji między rodzicami i stwarzania im przestrzeni do spotkań w swoich grupach:

Żeby te kręgi rozszerzyć na kręgi rodziców, jakoś ich zmotywować, nie wiem w jaki sposób. Też żeby rodzice siedli razem i sami się spotykali (M1).

Jeżeli usiądziemy z rodzicem przy takim kwestionariuszu, przy takim wywiadzie - oni na przykład opowiadają nam, że <no tak, mamy takie utrudnienia, nie wychodzimy>, bo jest takie zachowanie, że rodzic się wstydzi, dziecko się jakoś nieodpowiednio zachowuje. A my mówimy <no dobrze, ale wie pani, w klasie jest taki drugi uczeń, który też tak się zachowuje. Czy wy nie możecie się ze sobą spotkać? > I już wtedy to dziecko

nie tylko w szkole korzysta z tej znajomości, która jest kierowana przez nas (...). Jakoś tak zachęcić do tego, że jednak są takie możliwości, żeby chociaż w tym swoim środowisku, jeżeli się boją już iść na zewnątrz...Ale cokolwiek niech robią dodatkowego, żeby mieć to poczucie po prostu, że nie są sami. A poza tym tak siedzieć i jęczeć czy coś tam to jest jedno, a uświadomić im, że mają te zasoby jednak, mimo wszystko (...). Ta osoba w klasie, która jest, która rozumie ich, druga mama, to jest ich zasób też. Że jest w tej sali, że jest w tej klasie (K6).

Ważne wydaje się większe otwarcie na rodzinę i udzielanie jej pozytywnych wzmocnień, w celu korzystania ze swoich zasobów. Badani podkreślają szczególną potrzebę pracy z rodzicami małych dzieci, aby budować w nich poczucie sprawstwa i umiejętność współpracy z innymi, a także zachęcać do budowania pozytywnych relacji:

Nie tworzy się kręgów na poziomie takim, że dziecko się urodziło, jeżeli widać, jeżeli ma dwa latka, ma spektrum, zaczyna być widać jak ma dwa latka. Ktoś powinien już zacząć działać (...) zacząć od WWR-ów (wczesne wspomaganie rozwoju - przyp. autora) i innych takich, poradni. Od początku zacząć (M1).

DYSKUSJA WYNIKÓW

Wszyscy badani są osobami czynnie uczestniczącymi w tworzeniu i rozwijaniu Szkoły w Kręgach na terenie placówek kształcenia specjalnego, często pełniąc rolę liderów tych działań. Mimo, że ich podejście do Kręgów może przybierać różne postawy: od zaangażowanych optymistów, poprzez realistycznych pozytywistów, po ostrożnych sceptyków, wszyscy dostrzegają szereg korzyści dla wszystkich członków Szkoły w Kręgach oraz najbliższego środowiska. Potwierdzają to inne badania wymieniające szereg zalet kręgów wsparcia: przygotowanie do utrzymania ciągłości opieki i wsparcia przez całe życie osoby z niepełnosprawnością intelektualną (Etmanski i in., 2019, Araten-Bergman i Bigby, 2021), propagowanie wspomaganego podejmowania decyzji, wspieranie rodzin poprzez wsparcie materialne i emocjonalne (Lord i Hutchison, 2003, Etmanski i in., 2019, Lockman Turner, 2022, Żyta, 2022), naturalny mechanizm zapewniania stałego i niefinansowanego ze środków państwowych wsparcia (Wistow i in., 2016, Araten-Bergman i Bigby, 2021) oraz sposób otwierania społeczności na traktowanie osób z niepełnosprawnością intelektualną jako szanowanych i równoprawnych członków (Wistow i in., 2016, Louw i in., 2020, Araten-Bergman i Bigby, 2021, Żyta, 2022).

Badani terapeuci i specjaliści szczególnie podkreślają znaczenie kręgów dla poprawy samodzielności uczniów, co później przekłada się w dorosłym życiu na większe możliwości integracji społecznej oraz zwiększone poczucie bezpieczeństwa i dobrostanu zarówno samych osób z niepełnosprawnością intelektualną, jak i ich bliskich. Zarówno rodzice, jak i specjaliści

pracujący w szkołach mając wrażenie, że odpowiedzialność zostaje podzielona, czują się bardziej komfortowo (por. Araten-Bergman i Bigby 2021). Dostrzegane są także korzyści dla lepszego funkcjonowania placówki i pracujących w niej profesjonalistów, jak i pozytywny wpływ na postawy społeczne i otwarcie społeczności lokalnej.

Merak Hayak i współpracownicy (2024) potwierdzają, że do czynników zachęcających nauczycieli do stosowania rozwiązań innowacyjnych należą czynniki organizacyjne (dyrektor placówki i jego wsparcie), społeczne i zawodowe (zewnętrzne szkolenia, wsparcie ze strony administracji, klimat szkoły, przyjazne relacje). Badani terapeuci mówiąc o zagrożeniach zwracają uwagę m.in. na tzw. czynniki organizacyjne. Do przeszkód zaliczają - podobnie jak Hayak i in. (2024) - brak czasu czy słabe relacje z współpracownikami oraz czynniki strukturalne (przeciążenie obowiązkami, brak przestrzeni na spotkania).

Badani potwierdzają, że potrzebny jest szereg działań usprawniających działania Szkoły w Kręgach mających na celu zarówno budowanie i rozwijanie nowych kręgów, jak i podtrzymywanie zaangażowania zarówno samych uczniów i ich rodzin, jak i osób wspierających ze strony placówki, czy przedstawicieli środowiska lokalnego. Może to przybierać zarówno formę spotkań, szkoleń, superwizji, czy pomoc w inicjowaniu spotkań grup rodziców, jak i rozszerzenie grupy ewentualnych odbiorców działań, w tym zwracanie się do rodziców najmłodszych dzieci z niepełnosprawnością. Podobne wyniki otrzymali Araten-Bergman i Bigby (2021), podkreślający, że budowanie relacji i rozwój sieci wymaga długoterminowego zaangażowania osób tworzących kręgi wsparcia. Istnieje ciągła potrzeba, aby specjaliści pełniący funkcję moderatorów i inicjatorów działań dostosowywali się do zmian w dynamice grupy w miarę ewolucji relacji, w celu utrzymania spójności grupy, aktywności i celowego zaangażowania.

WNIOSKI

Szkoły w Kręgach to model, który skutecznie wspiera rodziny uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, wzmacniając zarówno ich kompetencje rodzicielskie, jak i integrację dziecka ze środowiskiem lokalnym. Refleksje nauczycieli i terapeutów wskazują, że wsparcie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w ramach „Szkół w Kręgach” nie tylko zwiększa ich szanse na pełniejszy rozwój, ale także poprawia jakość życia całej rodziny. Ma to długofalowy, pozytywny wpływ na środowisko lokalne i rzeczywistą inkluzję. Badania pozwalają zidentyfikować zarówno zalety, jak i trudności oraz problemy związane z

tworzeniem kręgów wsparcia. Ich znajomość może pomóc osobom zaangażowanym w poszukiwanie innowacyjnych sposobów wspierania ucznia z niepełnosprawnością intelektualną i jego rodziny w rozwijaniu modelu Szkoły w Kręgach oraz opracowywania działań wspierających.

OGRANICZENIA BADAŃ

Niniejsze badanie ma charakter jakościowy co powoduje pewne ograniczenia. Pokazuje wybrany fragment doświadczeń osób zaangażowanych we wprowadzanie modelu Szkoły w Kręgach w kilku placówkach w Polsce. Niewątpliwie objęcie badaniami większej grupy osób, w tym także rodziców i uczniów pozwoliłoby ukazać doświadczenia, zalety i zagrożenia w szerszym kontekście. Sam Model Szkoły w Kręgach jest stosunkową nową inicjatywą edukacyjną, nadal ewaluującą, a jego dalsze, pogłębione badania mogą przyczynić się do usprawnienia działań na rzecz inkluzji społecznej.

BIBLIOGRAFIA

Araten-Bergman, T., & Bigby, C. (2021). Forming and supporting circles of support for people with intellectual disabilities – a comparative case analysis. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 47(2), 177–189. <https://doi.org/10.3109/13668250.2021.1961049>

Barbour, R. (2011). *Badania fokusowe*. PWN.

Bigby, Ch., Araten-Bergman, T. (2018). *Models For Forming and Supporting Circles of Support for People with Intellectual Disabilities*. Living with Disability Research Centre, La Trobe University.

Etmanski, A., Collins, J., Cammack, V. (2019). *Bezpieczeństwo i ochrona. Sześć kroków do udanego życia osób z niepełnosprawnością intelektualną*. Materiały projektowe. FIO.

Flick, U. (2011). O tej książce. W: R. Barbour, *Badania fokusowe*. PWN.

Hayak, M., Avidov-Ungar, O., & Bitton, I. (2024). Circles of Support for Teacher Leadership Implementing Innovations at School: Point of View of Teachers and School Principals. *Leadership and Policy in Schools*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/15700763.2024.2327574>

<https://kregiwsparcia.pl/szkola-w-kregach-2/>, dostęp: 8.10.2024

<https://www.canchild.ca/>, dostęp: 8.10.2024

Husserl, E. (1989). Nastawienie nauk przyrodniczych i humanistycznych. Naturalizm, dualizm i psychologia psychofizyczna. W: Z. Krasnodębski (Red.), *Fenomenologia i socjologia* (s. 53–74). PWN.

International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) (2001). World Health Organization, Geneva.

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (2006). ONZ, Nowy Jork.

Lockman Turner, E., Bubash, S., Fialka-Feldman, M., Hayes, A. (2022). Circles of Support and Self-Direction: An Interview Highlighting a Journey of Friendship and Managing Services. *Inclusive Practices*, 1(2), 75–78. <https://doi.org/10.1177/27324745221074408>

Lord, J., & Hutchison, P. (2003). Individualised support and funding: Building blocks for capacity building and inclusion. *Disability & Society*, 18(1), 71–86. <https://doi.org/10.1080/713662196>.

Louw, J.S., Kirkpatrick, B., Leader, G. (2020). Enhancing Social Inclusion of Young Adults with Intellectual Disabilities: A Systematic Review of Original Empirical Studies. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33(5), 793–807. <https://doi.org/10.1111/jar.12678>

Macadam, A., Savitch, N. (2015). Staying Connected with Circles of Support. *Journal of Dementia Care*, 23(1), 32–34. Morgan, D.L. (1996). Focus Groups. *Annual Review of Sociology*, 22, 129–152

Neubauer, B.E., Witkop, C.T., Varpio, L. (2019). How Phenomenology Can Help Learn from the Experiences of Others. *Perspectives on Medical Education*, 8(2), 90–97. <https://doi.org/10.1007/s40037-019-0509-2>

Pietkiewicz, I., Smith, J.A. (2012). Praktyczny przewodnik interpretacyjnej analizy fenomenologicznej w badaniach jakościowych w psychologii. *Czasopismo Psychologiczne*, 18(2), 361–369.

Rapley, T. (2010). *Analiza konwersacji dyskursu i dokumentów*. PWN.

Rosenbaum, P., Gorter, J.W. (2012). The ‘F-words’ in childhood disability: I swear this is how we should think! *Child Care Health & Development*, 38(4), 457–463.

Sanderson, H. (2015) 9 reasons why I am excited about the potential of community circles to make a difference. <https://communitycirclesblog.wordpress.com/2015/09/21/9-reasons-why-i-am-excited-about-the-potential-of-community-circles-to-make-a-difference/> dostęp: 08.10.2024.

Świeczkowska, K., Jordan, P., Żyta, A. (2022). *Wprowadzenie do modelu Szkoły w Kręgach Wsparcia*. PSONI, BORIS, Gdańsk-Warszawa-Olsztyn. (materiały wewnętrzne projektowe).

Świeczkowska, K., Żyta, A. (2024). Dlaczego Szkoła w Kręgach? Wsparcie rodzin dzieci z chorobami rzadkimi a współpraca transdyscyplinarna i międzysektorowa. W: J. Doroszuk (red.), *Edukacja dzieci z chorobami rzadkimi. O gdańskich praktykach uelastyczniania systemu* (s. 82-97). Difin.

Taggart, L., Truesdale-Kennedy, M., Ryan, A., McConkey, R. (2012). Examining the Support Needs of Ageing Family Carers in Developing Future Plans for a Relative with an Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disabilities*, 16(3), 217–234. <https://doi.org/10.1177/1744629512456465>

Wistow, G., Perkins, M., Knapp, M., Bauer, A., Bonin, E.-M. (2016). Circles of Support and Personalisation: Exploring the Economic Case. *Journal of Intellectual Disabilities*, 20(2), 194–207. <https://doi.org/10.1177/1744629516637997>

Żyta, A. (2020). Inkluzja społeczna dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną a samostanowienie – Kręgi Wsparcia jako propozycja działań. W: Z. Janiszewska- -Nieścioruk (red.), *Problematyczność inkluzji społecznej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami i o szczególnych potrzebach* (s. 113–121). Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Żyta, A. (2022). Rodzice dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną wobec Kręgów Wsparcia jako modelu pracy środowiskowej wspierającego inkluzję społeczną. Raport z badań fokusowych. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, T. XLI, z.3, 129-146.

SCHOOLS IN CIRCLES AS A FORM OF SUPPORT FOR FAMILIES OF STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN THE COMMUNITY – REFLECTIONS OF TEACHERS AND THERAPISTS

Abstract

Introduction: Schools in Circles is a proposal for informal support activities carried out in the family and school environment, involving students with intellectual disabilities and their families in the local community. It is based on the Circle of Support Model implemented in Poland since 2015 and the Canadian program "F-Words for Child Development" by the CanChild.

Research aim: The aim of the study was to explore how teachers and therapists of individuals with intellectual disabilities evaluate the actions of Schools in Circles and what experiences, concerns, and methods they have for optimizing activities related to its development.

Research method: Interpretative phenomenological analysis was used to examine the opinions and experiences of the participants. A focus interview was conducted with nine people actively participating in the School in the Circles in various institutions from northern and southern Poland.

Results: The analysis allowed for the identification of four main themes: 1) the path to Schools in Circles - teachers' and therapists' own experiences in promoting and creating Circles of Support, 2) benefits of implementing the project for the student, family, school, and community, 3) concerns and threats to the project (issues with engagement from some staff

and families, organizational problems), 4) methods for improving activities within Circles of Support.

Conclusions: The participants recognize the significant potential and value of activities aimed at building and supporting social relationships in the immediate environment of children with intellectual disabilities, with the goal of creating a safe and friendly future. The results can be utilized by professionals working in educational institutions to improve collaboration with families of students with intellectual disabilities and to further develop the concept of Circles of Support during the school education stage.

Keywords: teachers and therapists, students, intellectual disability, Schools in Circles, community, focus group research.